

Johanna Lähteelä, Merja Kauppinen & Juli Aerila

Lukemisen harrastaminen lasten ja nuorten kokemana

(lukutaito, kirjasto, lukumotivaatio)

Taustaa lukijuudesta

Lukemaan motivoituminen ja lukemisen harrastaminen on monen eri tekijän tulos. Esimerkiksi lukukokemukset, lähipiirin lukuharrastus, mielipiteet kirjoista ja käsitykset luettujen tekstien kiinnostavuudesta vaikuttavat siihen, harrastaako lapsi tai nuori lukemista ja syttyykö lukuinto luokkaan. Joka tapauksessa lapsi ja nuori tarvitsee runsaasti kannustusta lukemiseen. Lukuharrastus, samoin kuin muut harrastukset, ovat myös ryhmätason ilmiöitä. Jos lapsella ja nuorella on lukevia kavereita, joiden kanssa puhua kirjoista, kynnys tarttua kirjaan madaltuu ja kiinnostus kirjaan kasvaa. (Aerila & Kauppinen 2019.)

Koulukirjastot ovat yksi keino tukea oppilaiden lukijuutta. Englannissa tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että koulukirjastojen käyttäjät nauttivat lukemisesta muita enemmän ja kertoivat olevansa hyviä lukijoita. Lapsilla, jotka käyttivät koulukirjastoa, oli myös myönteisempi asenne lukemista kohtaan. Koulukirjaston käyttö väheni selvästi iän myötä. Syiksi kirjastossa käymättömyyteen mainittiin, ettei kirjastossa ole kiinnostavia kirjoja eivätkä kaveritkaan käy kirjastossa. Lisäksi kirjastoa käyttämättömät lapset ja nuoret eivät usko, että kirjastossa käyminen auttaa heitä koulunkäynnissä. (Clark 2010.)

PIRLS 2016 -tutkimuksessa korostettiin koulun merkitystä lasten lukutaidon tukemiselle. Etenkin alakoulun lukutunnit ovat tärkeitä, ja kaikilla kouluilla tulisikin olla pieni kirjasto tai yhteistyötä kunnan kirjaston kanssa. PIRLS 2016 -tutkimus keskittyi neljäsluokkalaisiin ja sen mukaan 45 prosenttia Suomen neljäsluokkalaisista oppilaista opiskelee luokassa, jossa on luokkakirjasto. Suomessa vain kolme prosenttia neljäsluokkalaisista opiskeli kouluissa, joiden koulukirjastoissa oli yli 5000 kirjaa. Suurin osa Suomen neljäsluokkalaisista (40 %) kävi koulua, joiden koulukirjastossa oli 50–5000 kirjaa. Kansainvälisesti vertailtuna Suomessa oli seitsemänneksi eniten neljäsluokkalaisia sellaisissa kouluissa, joissa ei ollut koulukirjastoa. Toki täytyy ottaa huomioon, että näiden koulujen lähiympäristössä saattaa olla kunnankirjasto, jonka

kanssa koulu tekee yhteistyötä. PIRLS 2016 -tutkimuksessa havaittiin myös yhteys koulukirjaston koon ja oppilaiden lukutaidon välillä: mitä suurempi oli koulun kirjasto, sitä parempi oli keskimääräinen lukutaidon osaamisen pistemäärä. (Leino ym. 2017.)

Tässä tekstissä tarkastellaan Ytimessä-hankkeessa mukana olleiden oppilaiden kokemuksia, käsityksiä ja mielipiteitä lukemisesta. Erityisesti pyritään saamaan esiin hankkeen vaikutuksia oppilaiden lukijuuteen ja lukemisen harrastamiseen. Ensin esitellään oppilaiden lukukokemuksia. Tämän jälkeen kuvataan oppilaiden vapaa-ajan lukuharrastusta ja sen ilmenemistä arjessa sekä oppilaiden käsityksiä lukemisesta. Lopuksi tarkastellaan kirjastojen merkitystä oppilaiden lukemisen tukemisessa ja esitellään opettajille konkreettisia vinkkejä.

2 Ytimessä-oppilaiden lukukokemuksia kuvaava aineisto

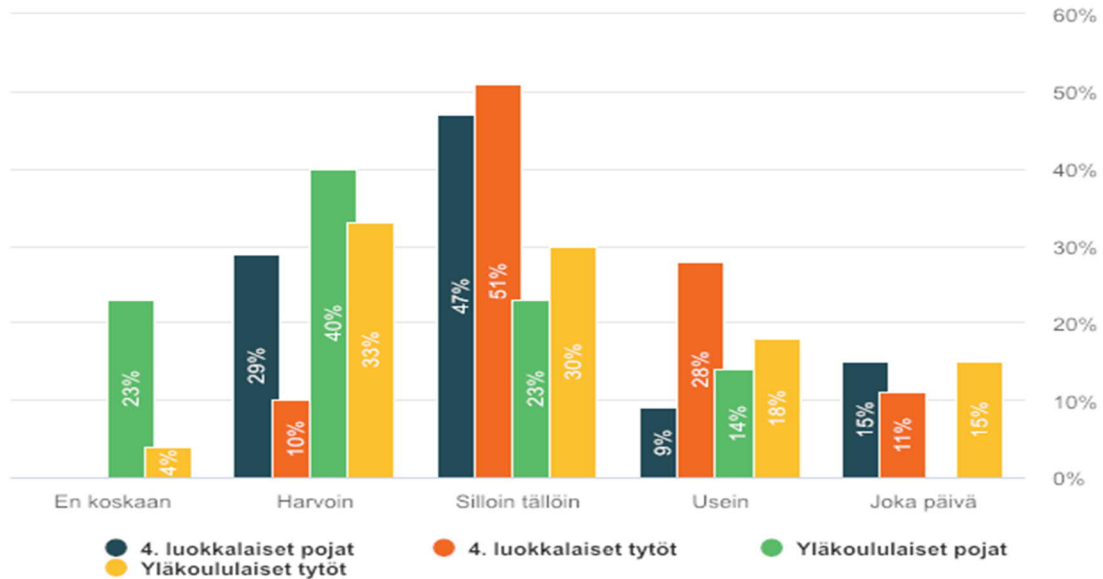
Ytimessä-hankkeen lukemista koskeva verkkokysely oli kaksiosainen seurantakysely, joka käsitti kahden ikäryhmän oppilaita: 4.-luokkalaisia sekä 7.–9.-luokkalaisia. Kyselyyn vastasi syksyllä 2018 82 neljäsluokkalaista ja 62 yläkoululaista ja keväällä 2019 68 neljäsluokkalaista ja 79 yläkouluikäistä. Neljäsluokkalaisten seurannassa oli jonkin verran katoa, kun taas yläkoululaisten vastaajien määrä oli keväällä suurempi. Kysely koostui neljästäkymmenestä kysymyksestä, jotka käsittelivät oppilaiden lukukokemuksia ja -tottumuksia. Syksyn ja kevään kyselyissä olivat samat kysymykset. Tämän lisäksi keväällä tiedusteltiin lukemisen muuttumista kuluneen lukuvuoden aikana.

Aineisto käsiteltiin määrällisellä ja laadullisella sisällönanalyysillä. Tulosten raportoinnissa kiinnitettiin erityistä huomiota eri-ikäisten oppilaiden sekä tyttöjen ja poikien lukijuuden eroihin ja niihin vaikuttaviin tekijöihin. Raportoinnissa pyrittiin hahmottamaan Ytimessä-hankkeen vaikuttavuutta oppilaiden kokemuksiin ja käytänteisiin lukemisesta.

3 Oppilaiden kokemukset lukemisesta ja asenteet lukemista kohtaan

Oppilaiden lukemisen määrän on useissa tutkimuksissa ja arvioinneissa havaittu laskevan iän mukana (Leino ym. 2017; Sulkunen 2012). Ytimessä-aineiston tulokset tukevat sitä näkemystä, että lukuinto vähenee kouluvuosien lisääntyessä. Suurin osa

neljäsluokkalaisista lukee vähintään silloin tällöin kirjoja, kun taas yläkoululaisista vain alle puolet.

KUVIO 1. Kirjojen lukeminen vapaa-ajalla.

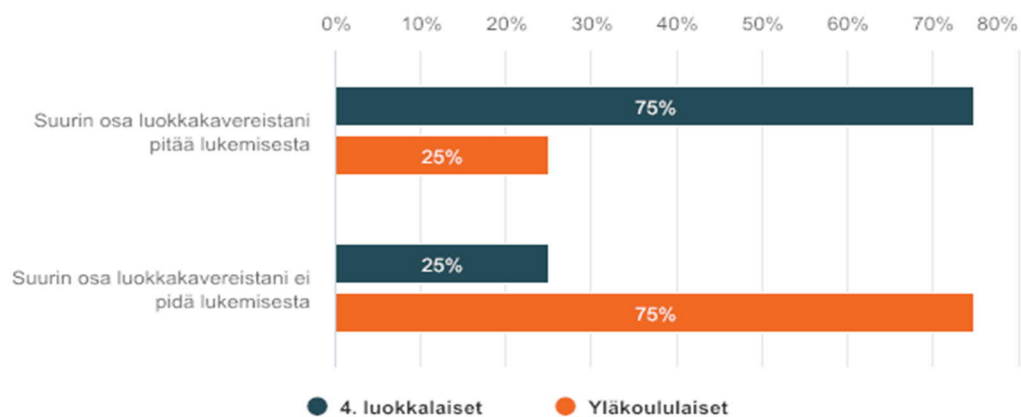
Neljäsluokkalaiset tytöt olivat innokkaimpia lukijoita, sillä jopa 90 % heistä luki kirjoja vähintään silloin tällöin. Vähintään silloin tällöin kirjoja lukevia neljäsluokkalaisia poikiakin oli 71 %. Pojista harvoin kirjoja luki 29 %. Huomionarvoista on, että neljännellä luokalla sekä tytöt että pojat lukivat kirjoja vapaa-ajalla edes jonkin verran, ja yli 10 % neljäsluokkalaisista vastasi lukevansa kirjoja joka päivä (kuvio 1).

Vapaa-ajalla lukeminen vähenee Ytimessä-aineiston mukaan selvästi yläkoulussa. Vähintään silloin tällöin kirjoja vapaa-ajalla lukevia tyttöjä oli yläkoulussa enää 63 % ja poikia vain 37 %. Osa yläkoululaisista ei lue koskaan vapaa-ajallaan kirjoja (pojista 23 %, tytöistä 4 %). Kukaan yläkouluikäisistä pojista ei vastannut lukevansa kirjoja joka päivä (kuvio 1). Yläkouluikäisten poikien innostaminen kirjojen pariin vaatii näin ollen erityistä kannustusta.

Suurin osa neljäsluokkalaisista ja yläkoululaisista nimesi lukemattomuutensa syyksi sen, että he tekevät mieluummin vapaa-ajallaan muuta kuin lukevat. Neljäsluokkalaisilla on omasta mielestään aikaa lukemiselle, kun taas yläkoululaisista 64 % on nimennyt lukemattomuutensa syyksi ajan puutteen. Myös sopivien kirjojen puute mainittiin syyksi lukemattomuudelle (yläkoulun pojista 35 %). Monesti kiinnostavien kirjojen löytäminen ja suosittelu oppilaille on hankalaa. Apuna ovat lasten ja nuorten omat

kokemukset lukemisen arvoisista kirjoista. Artikkelin liitteenä onkin koosteet neljäsluokkalaisten ja yläkoulukäisten suosittelamista kirjoista.

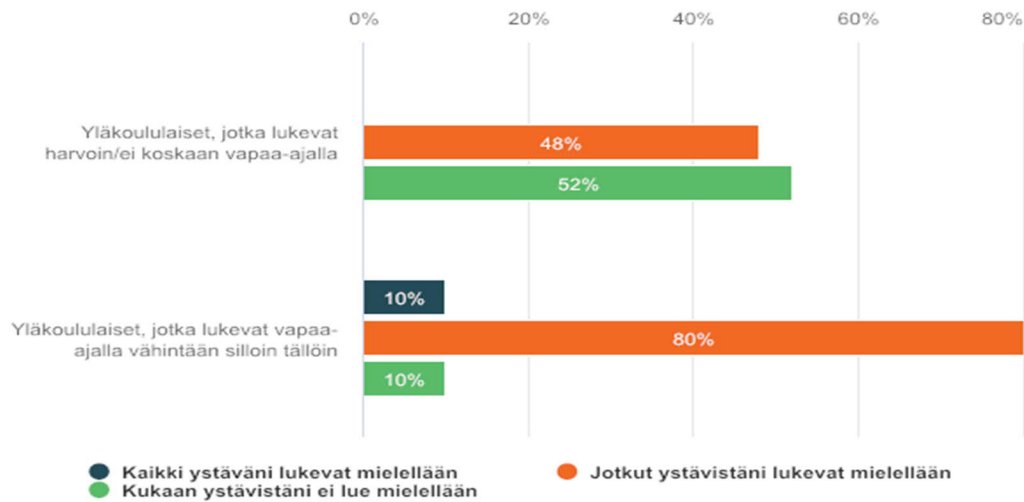
Lukevat lapset, nuoret ja aikuiset ovat tärkeitä roolimalleja lukemiseen innostamisessa. Lähes kaikki neljäsluokkalaisten vastasivat jonkun perheenjäsenensä ja osan ystävistään lukevan mielellään.

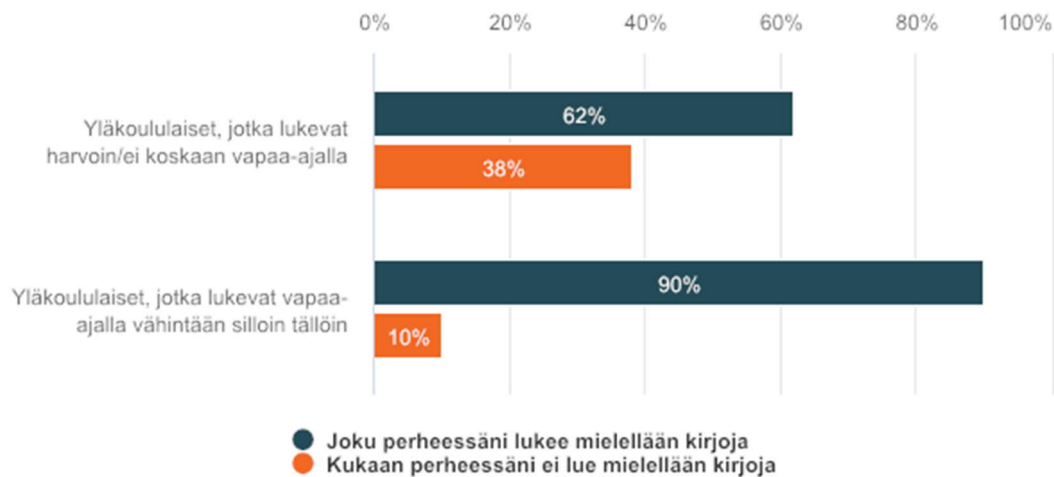
KUVIO 2. Luokkakaverin lukemisesta pitäminen oppilaiden arvioimana

Oppilaiden käsitykset luokkakaverin lukijuudesta vaihtelivat yläkoululaisten ja neljäsluokkalaisten välillä. Neljäsluokkalaisten 75 % on sitä mieltä, että luokkakaverit pitävät lukemisesta, kun taas yläkoulussa tilanne on kääntynyt pääläelleen: 75 % on sitä mieltä, etteivät luokkakaverit pidä lukemisesta (kuvio 2). Tässä voikin olla kyseessä vuosiluokka vuosiluokalta voimistuva kehä: kun käsitys kaverien lukemattomuudesta lisääntyy, myös oma sitoutuminen lukemiseen vähenee. Yläkoulussa ollaan jo siinä pisteessä, että vain neljännes oppilaista ajattelee kaveriensä pitävän lukemisesta.

Lukeminen ei siis innosta kaikkia lapsia ja nuoria. Jos lukeminen on vaikeaa eikä hyvää luettavaa löydy helposti, alkavat lukemiseen liittyvät kokemukset muotoutua huonoiksi. Aikuisten lukemisella on puolestaan merkitystä lasten lukuasenteisiin. Myös kaveripiirillä on suuri vaikutus lukuuntoon. Jos kaverit eivät lue, tämä vahvistaa oppilaan mielikuvaa lukemisen tylsyydestä. (Aerila & Kauppinen, 2019.) Ytimessä-yläkoululaisten säännöllinen lukeminen oli yhteydessä sekä lukeviin ystäviin että perheenjäseniin.

KUVIO 3. Ystävien lukemisesta pitäminen ja yläkoululaisten lukeminen vapaa-ajalla

KUVIO 4. Perheenjäsenen lukemisesta pitäminen ja yläkoululaisten lukeminen vapaa-ajalla

Yläkoululaisilla, jotka lukevat säännöllisesti kirjoja, on myös enemmän lukevia ystäviä yläkoululaisten itsensä arvioimana. Noin puolet yläkoululaisista, jotka eivät lue kirjoja säännöllisesti, arvioi, ettei myöskään kukaan heidän kavereistaan pidä kirjojen lukemisesta. (Kuvio 3.) Lisäksi säännöllisesti lukevilla yläkoululaisilla oli lähes kaikilla joku perheenjäsen, joka piti lukemisesta (kuvio 4).

Eri-ikäiset oppilaat kiinnittivät huomiota samoihin seikkoihin arvioidessaan luokkakaveriensa lukijuutta. Niitä olivat lukemiseen liittyvät tunteet, kirjoista keskusteleminen ja kirjojen näkyminen arkitoiminnassa. Neljäsluokkalaiset perustelivat luokkakaveriensa lukemisesta pitämistä sillä, että lukutunneilla kaikki ovat iloisia, sillä

”kaikkihan pitävät lukemisesta”. He ovat nähneet ystäviensä lukevan tai kuulleet heidän puhuvan kirjoista. Lisäksi he kertovat kaveriensa lainaavan kirjoja ja lukevan niitä kirjastovälitunnilla. Vastaavasti yläkoululaiset antoivat kaveriensa lukemattomuudelle perusteluiksi muun muassa sen, ettei kukaan puhu kirjoista, lukeminen on tylsää tai että kaikki ovat kiinnostuneempia puhelimistaan kuin kirjoista. Lukemiseen liittyvät tunteet koettiin vahvoina: ”He masentuvat aina kun tulee lukemisasiheinen tunti.”

Lukemisesta pitämiseen liittyvät sukupuolistereotyytiat näkyvät sekä lasten että nuorten käsityksissä:

Kaikki tytöt lukee varmaan paljon. (neljäsluokkalainen)

Suurin osa luokasta on poikia ja pojat eivät tykkää kauheesti lukemisesta.
(yläkoulukäinen)

Sekä neljäsluokkalaiset että yläkoululaiset mieltävät tyttöjen lukevan poikia enemmän. Tällaiset yleistävät kategorisoinnit vaikuttavat tehokkaasti asenteisiin ja ovat siksi toistuessaan ja yleistyessään erityisen harmillisia (Sulkunen & Kauppinen, 2018).

4 Oppilaat pitävät lukemista tärkeänä taitona

Säännöllisesti lukemista harrastavia on aineiston neljäsluokkalaisissa 81 % ja yläkoululaisissa 48 % (ks. kuvio 1). Vaikka vain noin puolet yläkoululaisista harrastaa säännöllisesti lukemista, oppilaat kuitenkin arvostavat lukemista. Kirjojen lukemisen koki tärkeäksi enemmistö sekä neljäsluokkalaisista (87 %) että yläkoululaisista (80 %). Vaikka oppilaat pitävät lukemista tärkeänä taitona, etenkin yläkoululaiset eivät koe sitä erityisen mukavaksi harrastukseksi.

Sekä neljäsluokkalaiset että yläkoululaiset perustelivat lukemisen tärkeyttä samalla tavoin. Oppilaiden mielestä lukuharrastus kehittää lukutaitoa, keskittymistä, sanavarastoa, mielikuvitusta, muistia ja empatiakykyä. Sen avulla voi saada tietoa ja oppia lisää suomen kielestä ja siitä on apua työelämässä. Lisäksi muutama vastasi lukemisen olevan itsessään hauskaa ja mukavaa. Neljäsluokkalaisten eniten käyttämä perustelu lukutaidon tärkeydelle oli lukutaidon kehittyminen. Monet olivat sitä mieltä, että lukemalla oppii lukemaan paremmin ja nopeammin. Yläkoululaisten eniten käyttämä perustelu lukutaidon tärkeydelle oli sanavaraston kasvaminen.

Säännöllisesti lukevat oppilaat mainitsivat muita enemmän myönteisiä asioita lukemisesta. Eniten perusteluja lukemisen hyödyllisyydestä tuli niiltä neljäsluokkalaisilta, jotka lukevat säännöllisesti. Osa niistäkin oppilaista, jotka eivät lukeneet säännöllisesti, perustelivat silti lukemisen tärkeyttä monipuolisesti. (Taulukko 1.)

TAULUKKO 1. Oppilaiden perusteluja lukemisen tärkeydelle

4. luokkalaiset (lukevat vähintään silloin tällöin vapaa-ajalla)	Yläkoululaiset (lukevat vähintään silloin tällöin vapaa-ajalla)
Koska sitten luet nopeampaa ja paremmin. Ja koska kun luet sinun aivot miettivät miten kaikki tapahtumat kirjassa tapahtuu.	Kotikaupunkini kaupunginkirjastossa on juliste, jossa sanotaan, että kirjastot ovat ihmiskunnan muisti. Kirjojen lukeminen kehittää empatiakykyä, ja olen huomannut, että itse omaan sitä aika paljon.
No lukeminen kehittää kärsivällisyyttä, jos ei lue yhtään niin ei ikinä jaksaa odottaa pitkään.	Koska työelämässä tarvitsee lukutaitoa ja silloin pääsee helpommalla mitä paremmin ja nopeammin lukee.
Saa uppoutua kirjan mukaan ja se parantaa lukutaitoa.	Koska silloin on enemmän sanavarastoa. Ja sit sun suomenkieli parantuu.
Koska se on hyväksi silmille ja aivoille.	Lukeminen parantaa maailmantietoutta, keskittymistä ja sanavarastoa.
Oppii lukemaan sujuvasti ja voi jopa ruveta tykkäämään siitä.	No se auttaa mielenkuvitustasi, se lisää sananvarastoa ja se on hauskaa.
4. luokkalaiset (lukevat harvoin vapaa-ajalla)	Yläkoululaiset (lukevat harvoin tai ei koskaan vapaa-ajalla)
Kirjojen lukeminen on tosi tärkeää koska siinä oppii lukemaan ja joissain kirjoissa on tärkeitä opetuksia.	Koska lukeminen parantaa minun suomenkieltä kun en puhu kotona suomea.
Jos sinulla ei olisi lukutaitoa eläminen olisi paljon vaikeampaa.	On että luku nopeus paranee ja tottuu tuleviin koe lukuihin.

koska oppii samalla asioita ja jos se on kivaa koska voit lukea jotain muuta kuin kirjoja

Oppilaat perustelivat myös sitä, miksi lukeminen ei ole tärkeää. Näitä toivat esiin vain oppilaat, jotka vapaa-aikanaan lukevat harvoin tai eivät lue lainkaan vapaa-ajalla. He kokevat, ettei kirjojen lukemisesta ole hyötyä, niiden lukeminen vie aikaa ja sopivia kirjoja on vaikeaa löytää. (Taulukko 2.)

TAULUKKO 2. Oppilaiden perusteluja sille, miksi lukeminen ei ole tärkeää

4. luokkalaiset (lukevat harvoin vapaa-ajalla)	Yläkoululaiset (lukevat harvoin tai ei koskaan vapaa-ajalla)
Siinä ei opi paljonkaan mitään.	Voin laskea lukemani kirjat sormillani, enkä ole vielä nähnyt tarvetta lukea kirjoja elämässäni.
Koska en tykkää melkein mistään kirjoista.	Elämässä pärjää ilman kirjojen lukemista.
kirjojen lukeminen vie aikaa	Opit koulussa tarpeeksi.

5 Kirjastot oppilaiden lukemisen tukijoina

Ytimessä-hankkeessa kannustettiin luokka- ja koulukirjastojen kehittämiseen ja tuettiin koulujen ja kirjastojen yhteistyötä. Hankkeen alussa 32 % neljäsluokkalaisista ja 37 % yläkoululaisista kertoi, että heidän luokahuoneessaan on kirjasto. Hankkeen lopussa luokkakirjastojen määrä oli oppilaiden mukaan kasvanut, sillä 67 % neljäsluokkalaisista ja 44 % yläkoululaisista vastasi, että luokahuoneessa on kirjasto. Ytimessä-hankkeen keskeisenä tavoitteena oli lisätä lukemista ja kehittää erilaisia tapoja innostaa oppilaita kirjan pariin. Luokassa pyrittiin panostamaan lukemaan innostamiseen monin eri tavoin, ja yksi tapa innostaa lukemiseen on luokka- tai koulukirjaston kehittäminen. Oppilaiden kokemuksista voi päätellä, että tässä työssä oli Ytimessä-hankkeessa onnistuttu.

Opettajan lukemisen pedagogiikkaa tutkittaessa on havaittu, että opettajan voi olla vaikeaa tietää, mitä kirjoja hankkisi luokahuoneeseen tai suosittelisi kirjastossa oppilailleen (Kauppinen & Aerila, 2019). Voi tuntua houkuttevalta antaa oppilaiden valita kirja täysin vapaasti tai sitten määrätä tietty kirja koko luokalle luettavaksi. Kumpikaan ratkaisu ei välttämättä ole paras mahdollinen. Eräs yläkoululainen kiteytti kantansa seuraavasti: ”Kaikki lukemani kirjat, jotka olen itse valinnut enkä ole ollut pakotettu valitsemaan jonkun tylsän kirjan on ollut parhaimmat.” Omaehtoiset valinnat

saavat lukemisen tuntumaan mielekkäältä, ja oppilaiden lukumotivaatiota lisäksi mahdollisuus valita kirja itse. Toki valintaa voi tukea vinkkaamalla kirjoja eri tavoin ja ”maistattamalla” oppilailla monentyyppisiä kirjoja, joista saattaa löytyä yllättäviäkin suosikkeja. (Aerila & Kauppinen 2019.)

6 Muutokset lukemisessa oppilaiden kokemana

Sekä neljäsluokkalaiset että yläkoululaiset kuvasivat lukemisessaan Ytimessä-hankkeen aikana tapahtuneita muutoksia. Lukuvuoden kuluessa lukemisen koettiin selvästi lisääntyneen: 41 % yläkoululaisista vastasi lukeneensa koulussa ja 25 % vapaa-ajallaan enemmän kirjoja kuin yleensä. Lisäksi 61 %:lla yläkoululaisista e-kirjojen ja muun sähköisen materiaalin lukeminen oli lisääntynyt lukuvuoden aikana. Myös 30 % neljäsluokkalaisista oli lukenut koulussa ja 35 % vapaa-ajalla enemmän kirjoja kuin yleensä.

Noin joka viides oppilas (neljäsluokkalaisista 21 % ja yläkoululaisista 19 %) oli huomannut hankkeen aikana luokkakavereidensa pitävän lukemisesta. Näkyvimpänä erona näiden oppilasryhmien välillä on se, että neljäsluokkalaisista 63 % koki Ytimessä-hankkeen aikana joitakin muutoksia lukemisessaan, kun taas yläkoululaisista 55 % ei havainnut Ytimessä-hankkeen vaikuttaneen ollenkaan lukemiseensa. Yläkoululaisten lukuintoon vaikuttaminen saattaa olla vaikeampaa kuin alakoululaisten.

Lähes kaikki tutkimukseen osallistuneet neljäsluokkalaiset vastasivat lukemisensa muuttuneen siten, että he lukevat nykyään enemmän ja heidän lukunopeutensa on kasvanut. Oppilaat myös mainitsivat saaneensa hyviä kirjavinkkejä ja löytäneensä uusia kiinnostavia kirjoja. (Taulukko 3.) Yläkoululaiset vastasivat puolestaan kiinnostuksensa lukemiseen lisääntyneen ja lukutaidon parantuneen. Useampia mainintoja saivat myös äänikirjat sekä jokapäiväinen koulussa lukeminen 15 minuutin lukusiestan ajan. (Taulukko 4.)

TAULUKKO 3. Muutokset lukemisessa neljäsluokkalaisten kokemana

Lukuinnostus	Lukutaito
Luen enemmän ja luen ennen kuin menen nukkumaan.	Lukunopeus on kehittynyt.
Olen lukenut enemmän ennen nukkumaanmenoa.	Nyt luen parempi ja nopeampi.
Olen alkanut lukea erilaisia kirjoja.	Olen oppinut lukemaan nopeammin.
Olen käynyt enemmän kirjastossa ja tykkään nykyään lukea.	Kun luen enemmän kirjoja niin opin paremmin lukemaan.
No olen löytänyt enemmän kiinnostavaa luettavaa ja sarjoja.	Luen nykyään vaikealukuisia kirjoja ja pidempiä.
Olen saanut hyviä vinkkejä uusiin kirjoihin ja kirjasarjoihin. Niin olen lukenut vähän enemmän.	Rupesin lukee paremmin ja nopeammin.
Siitä on tullut kiinnostavampaa.	Luen enemmän ja nopeammin kuin ennen
Tosi hyvin ja en osaa sanoa. Mutta lukeminen on hauskaa.	Lukeminen muuttu silleen, että rupesin lukee paremmin ja nopeemmin.
Luen nykyään paljon, mutta en löydä kiinnostavia kirjoja.	Olen nykyään parempi lukemaan kuin ennen.
Luen paljon enemmän.	
Minä luen enemmän kirjoja	
Olen alkanut lukea paljon Aku Ankkoja	
Minun kirja makuni on muuttunut enkä löydä enää löydä sopivia kirjoja sen takia olen lukenut vähemmän	
No olen löytänyt enemmän kiinnostavaa luettavaa ja sarjoja.	

TAULUKKO 4. Muutokset lukemisessa yläkoululaisten kokemana

Lukuinnostus	Lukutaito
Olen alkanut lukemaan enemmän esim. Harry Potteria.	Lukutaitoni on huomattavasti parantunut.
Olen lukenut enemmän kirjoja vuoden aikana kuin koko elämäni aikana.	Luen nopeammin kuin ennen.
Luen useammin e-kirjoja.	Lukutaitoni on parantunut.
Kuunnellut enemmän äänikirjoja.	Lukeminen on kehittynyt paljon kavereiden kanssa peleissä chättäilemässä jne.
Olen lukenut enemmän bookbeatissa.	
Haluan enemmän lukea.	
Vuoden aikana olen ruvennut kiinnostumaan kirjoista ja olen lukenut niitä enemmän. Olen myös tajunnut lukemisen merkityksen.	
Kiinnostus kirjojen lukemiseen on huomattavasti korkeampi.	
Ei ihan hirveästi. Luin ehkä hieman enemmän kirjoja ja myös parempia kirjoja kuin aikaisemmin.	
Olen lukenut enemmän kirjoja vapaa-ajalla.	
Olen alkanut lukea hiukan enemmän	
Luen joka päivä ainakin 15 min koska lukusiesta.	
Luen joka päivä 15 min. lukusiesta aikana.	
Lukusiesta joka on ollut koulussa on muuttanut lukemistani hyvällä tavalla luen enemmän. Luen 13.30–13.45	
Olen aina lukenut paljon kirjoja, mutta kuluneena keväänä en ole saanut aikaiseksi, olen kuin unohtanut.	
Koulu vie yhä enemmän aikaa, enkä siksi lue yhtä paljon kuin ennen.	

7 Ytimessä-hankkeen saldo ja vinkit opettajille

Ytimessä-hanke kesti lukukauden verran, ja sen tavoitteena oli lisätä oppilaiden lukemista ja innostaa oppilaita lukemaan. Hankkeeseen osallistuneiden yläkouluikäisten lukuinto oli hankkeen alkaessa alhaisempi kuin neljäsluokkalaisten (ks. kuvio 1). Vaikka molempien ikäryhmien lukuinto lisääntyi hankkeen aikana, yläkoululaisten innostus kirjoihin jäi matalammaksi kuin neljäsluokkalaisten.

Sekä neljäsluokkalaisten ja yläkoululaisten käyttöön tuli hankkeen myötä enemmän koulu- ja luokkakirjastoja kuin aiemmin. Oppilaita kannattaa osallistaa kirjastojen suunnitteluun, sillä se sitouttaa lukemiseen. Esimerkiksi Jyväskylän eräässä alakoulussa oppilaat ovat itse tehneet kirjahyllyt ammattipuusepän ohjauksessa (Siljamäki, 2018).

Luokkakirjastojen perustamisen lisäksi on tärkeää antaa aikaa lukemiselle. Toimivaksi käytännöksi osoittautui lukusiesta, jossa ideana on lukea joka päivä 15 minuuttia. Oppilaiden mukaan tämä oli hyvä asia, ja se sai heidät lukemaan enemmän (ks. taulukko 3). Myös oppilaiden omat kirjavalinnat ovat tärkeitä, joten oppilaiden suosittemat kirjallistat tarjoavat hyödyllisiä vinkkejä opettajille ja kirjastojen henkilöstölle (ks. liitteet 1 ja 2).

Neljäsluokkalaisilta eniten kehuja saivat *Neropatin päiväkirja*, *Lasse-Maijan etsivätoimisto*, *Harry Potter* ja *Kepler62*. Näistä kirjasarjoista suosittuja yläkoulussa olivat *Kepler62*, *Neropatin päiväkirja* sekä *Harry Potter*. Aineiston perusteella lapsia ja nuoria vaikuttaisivat kiinnostavan eniten spefi-kirjat (scifi-, fantasia- ja kauhukirjallisuus) sekä kirjat, jotka käsittelevät lasten ja nuorten omaa kokemusmaailmaa. Neljäsluokkalaisia kiinnostavat myös eläinkirjat sekä kirjat, joissa ratkotaan erilaisia arvoituksia ja mysteerejä.

Ytimessä-hanke osoitti, että jo lukuvuoden kestäväällä panostamisella lukemisen innostamiseen oppilaat kiinnostuvat lukemisesta enemmän kuin aiemmin. Tehokas tapa innostaa oppilaita lukemaan on perustaa kouluun tai luokkaan oma kirjasto, jolloin kynnys tutustua kirjojen maailmaan pienenee. Koulu- tai luokkakirjasto tarjoaa matalan kynnyksen lähestymisen kirjallisuuden pariin. Tärkeää on myös raivata aikaa lukemiselle ja antaa oppilaiden valita heitä kiinnostavia kirjoja.

Lähteet

- Aerila, J.-A. & Kauppinen, M. (toim.) 2019. Sytytä lukukipinä: Pedagogisia keinoja lukuinnon herättelyyn. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Clark, C. 2010. Linking School Libraries and Literacy: Young people's reading habits and attitudes to their school library, and an exploration of the relationship between school library use and school attainment. National Literacy Trust.
- Leino, K., Nissinen, K., Puhakka, E. & Rautopuro, J. 2017. Lukutaito luodaan yhdessä: kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2016). Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Siljamäki, T. 2018. Kirjat pitää viedä lukijoiden luokse. Kirjastolehti. 16.11.2018. Saatavissa: <http://kirjastolehti.fi/artikkelit/kirjat-pitaa-vieda-lukijoiden-luokse/>. Viitattu 28.8.2019.
- Sulkunen, S. 2012. Suomalaisnuorten lukutaidon ja lukuharrastuksen muuttuminen vuodesta 2000. Teoksessa Välijärvi, J. & Sulkunen, S. (toim.) PISA2009 pääraportti: Kestääkö osaamisen pohja? Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:12. 12—32. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79125/okm12.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 20.8.2019.
- Sulkunen, S. & Kauppinen, M. 2018. "Ainakin muutaman pojan luokallani tiedän lukevan": poikien (osin piiloiset) luku- ja kirjoitustaidot. Teoksessa A. Kivijärvi, T. Huuki, & H. Lunabba (toim.) Poikatutkimus. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja, 205. Vastapaino. 146—173.

LIITE 1. Neljäsluokkalaisten nimeämiä parhaita lukemiaan kirjoja

Kirjan genre	Kirjan nimi
Eläinkirjat	Koiratytöt-sarja Klara-sarja Hurjapää Oliver Lemmikkien lentomatka
Spefi-kirjat	Harry Potter Kepler62 Hobitti eli sinne ja takaisin Spiderwickin kronikat Haavekauppias Sisarla Ready Player One
Lasten ja nuorten elämästä kertovat kirjat	Tatu ja Patu Risto Räppääjä Uninoita 3 hullua kesäpäivää Karkulainen Ella ja kaverit Reuhurinne-sarja Gangsterimummo
Mysterikirjat	Lasse-Maijan etsivätoimisto Geoetsivät Seikkailuserkut-sarja Neiti Etsivä
Muut	Aku Ankka Fingerpori-sarjakuvat Guinness World Recordsin ennätyskirjat

LIITE 2. Yläkoululaisten nimeämiä parhaita lukemiaan kirjoja

Kirjan genre	Kirjan nimi
Spefi-kirjat	<p>Harry Potter</p> <p>Kepler62</p> <p>Neiti Peregrinen koti eriskummallisille lapsille</p> <p>Kevätuhrit</p> <p>Linnunradan käsikirja liftareille</p> <p>The last of the firedrakes</p> <p>Anaché</p> <p>Vampyyrisiskokset</p> <p>Taru sormusten herrasta</p> <p>Nälkäpeli-sarja</p> <p>Percy Jackson -sarja</p> <p>Hän sanoi nimekseen Aleia</p>
Yhteiskuntaa kuvaavat kirjat	<p>Viha jonka kylvät</p> <p>Declaration on the Democratic Solution of the Kurdish Question</p>
Seikkailukirjat	<p>Gladiaattori-sarja</p> <p>Merten gorilla</p>
Elämäkerrat	<p>Minä, Zlatan Ibrahimović</p> <p>Kiira: ehjäksi särkynyt</p> <p>Taistelin Isis-joukkoja vastaan</p>
Nuorten elämästä kertovat kirjat	<p>John Greenin tuotanto</p> <p>Rosan elämää</p> <p>Yksi täydellinen päivä</p> <p>Me kolme ja jengi</p> <p>Anna-sarja</p> <p>Nörtti-sarja</p> <p>Ennen kuin kuolen</p> <p>Paahde</p> <p>Diminy-trilogia</p>
Muut	<p>Muumilaakson marraskuu</p> <p>Kissavieras</p>